

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Волкової Наталії Павлівни
на дисертаційне дослідження Кокнової Тетяни Анатоліївни
«Теорія і практика формування лінгвометодичної компетентності
майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки»,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
01 Освіта/Педагогіка

Своєчасність і перспективність роботи визначається значними трансформаціями в політичному, економічному, соціальному та соціокультурному аспектах життя, що сприяють інтеграції країни до світової спільноти. У цьому контексті перед вищою освітою постає завдання – забезпечити якісну та високопрофесійну підготовку майбутніх викладачів іноземних мов, що готові та здатні до розв'язання професійно-педагогічних завдань реалізуючи, при цьому свою професійну індивідуальність. Це може бути реалізовано за рахунок створення нових практико зорієнтованих моделей, які спрямовані не тільки на оволодіння майбутніми викладачами іноземних мов знань, умінь і навичок, а й сприяють розвитку лінгвометодичної компетентності, що відповідає вимогам сучасності.

Аналіз психолого-педагогічної, загальнонаукової та фахової літератури дав змогу дисертантці виявити низку суперечностей між: соціальним замовленням суспільства щодо підготовки майбутніх викладачів іноземних мов зі сформованою лінгвометодичною компетентністю та недостатнім рівнем реалізації цього напряму в ЗВО в процесі фахової підготовки; орієнтацією вищої освіти на формування високого рівня сформованості лінгвометодичної компетентності та недостатнім рівнем розробленості теоретичних і методичних засад її формування; цілісністю, багатоаспектністю, динамічністю процесу формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов та його фрагментарним, неоперативним відображенням у змісті професійної підготовки майбутніх спеціалістів у процесі їхньої фахової підготовки. Важливо, що авторка

протягом презентації змісту дослідження прагне вирішити зазначені суперечності.

Схвально, що тема дисертації входить до тематичного плану наукових досліджень ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в межах комплексної теми «Освітні технології навчально-виховного процесу у сучасних закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0110U000751).

Визначивши правильно об'єкт і предмет дослідження, авторка здійснила перевірку гіпотетичних припущень, яка доказово розгорнута на всіх етапах роботи. Вважаємо, що формулювання методологічних характеристик роботи є цілком логічним, кваліфікованим та виваженим конструктом, який заслуговує на схвалення та має наукову цінність. Методологічним підґрунтям роботи стали положення особистісно-зорієнтованого, компетентнісного, системного, особистісно-діяльнісного, аксіологічного, акмеологічного, андрагогічного та середовищного підходів. Зазначена в роботі концепція дослідження спрямована на підвищення рівня сформованості лінгвометодичної компетентності в майбутніх викладачів іноземних мов відповідно до сучасних запитів суспільства та передбачає використання всього потенціалу ЗВО у зазначеному аспекті, створює цілісність і підвищує ефективність процесу формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки.

Не можна оминати увагою й доцільне обрання методів дослідження, їх відповідність поставленим завданням.

Нам імponує логіка презентації результатів дослідження на сторінках дисертації, яка складається із чотирьох розділів і дає багатоплановий ракурс бачення розвитку вказаної проблеми.

Зупинимось на конкретних результатах дослідження Кокнової Тетяни Анатоліївни більш детально.

Авторкою проведено ґрунтовний ретроспективний аналіз лінгвометодичної підготовки викладачів іноземних мов на території України, обґрунтовано чотири періоди становлення та розвитку досліджуваної проблеми, виявлено причини перетворень протягом кожного періоду розвитку теоретичних та практичних засад формування лінгвометодичної компетентності викладачів іноземних мов.

Заслуговує на увагу наведений в роботі досвід розвинених країн зарубіжжя щодо впровадження компетентнісного підходу, який констатує, що процес фахової підготовки майбутніх викладачів іноземних мов перейшов на якісно новий рівень завдяки використанню різних форм практичної рефлексії та технологій, що стимулюють професійно спрямовану компетентнісно зорієнтовану діяльність; урахування студентоцентрованого підходу; залучення до дослідницької та практико-перетворювальної діяльності; планування індивідуальних траєкторій професійного розвитку, що враховують індивідуальні особливості та освітні цілі майбутніх спеціалістів.

Ураховуючи специфіку функцій професійної діяльності викладача іноземної мови авторкою коректно презентовано зміст лінгвометодичної компетентності, який розкрито через здатність до мовленнєвої (спроможність використовувати лінгвістичну галузь знань задля її застосування в професійно-практичній діяльності як викладача іноземної мови), методичної (спроможність ефективно здійснювати професійно-педагогічну діяльність (викладання іноземної мови) у закладі вищої освіти, потяг до самовдосконалення та саморозвитку самого викладача іноземної мови) й науково-дослідницької діяльності – пов'язана із плануванням, обґрунтуванням та впровадженням результатів експериментально-дослідної роботи, визначенням понятійного апарату, добором ефективних методів наукового пошуку для дослідження мовного або лінгвометодичного явища, умінням якісно та кількісно аналізувати отримані результати й оформлювати їх у висновки та доцільні лінгвометодичні рекомендації.

Схвалення потребує погляд здобувачки на феномен «лінгвометодична компетентність майбутнього викладача іноземної мови», яка розуміється авторкою як інтегрована здатність особистості продуктивно здійснювати професійно-педагогічну діяльність на основі сукупності лінгвістичних знань про систему мови, оперування ними в процесі мовленнєвої діяльності, володіння методикою викладання іноземної мови у ЗВО.

Науковим здобутком дисертантки вважаємо визначену структуру лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов як сукупність таких складників: мотиваційно-ціннісного (система мотивів, нахилів, інтересів, освітніх потреб, ціннісних орієнтацій, що необхідні викладачу іноземної мови для здійснення професійної діяльності), діяльнісно-професійного (фахові знання про систему мови та про методику її викладання, що поєднані з операційно-діяльнісною здатністю до їх практичного застосування в процесі виконання професійних дій) та рефлексивно-творчого (здатність до педагогічної рефлексії та творчої самореалізації під час професійно-практичної діяльності).

Тетяною Анатоліївною чітко й методологічно впевнено розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено на ефективність оригінальну, як показали результати експерименту, плідну в теоретичному і практичному плані систему формування лінгвометодичної компетентності в майбутніх викладачів іноземних мов, яка розкривається через сукупність компонентів (цільового, суб'єкт-об'єктного, середовищного, змістового й технологічного) і становить чіткий механізм, що дозволяє злагоджено функціонувати в тісному взаємозв'язку всі її складники та відповідні до них елементи зі спрямованістю на досягнення результату відповідно до встановленої мети цієї моделі.

Заслуговує на увагу, як науково й практично значущий результат дослідження, представлений в роботі технологічний супровід, який сплановано на засадах інтеграції тріади лінгвістичного, методичного та наукового начал, через інтерпретацію традиційних та інноваційних форм,

методів, засобів і технологій підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, які орієнтовані на формування лінгвометодичної компетентності. Використані технології реалізуються шляхом залучення майбутніх викладачів іноземних мов до активної участі в навчальній та позааудиторній діяльності для вироблення особистісно-професійної стратегії щодо оптимізації внутрішніх механізмів для особистісного та професійного саморозвитку та самореалізації; формування мотиваційно-ціннісного ставлення до оволодіння лінгвометодичною компетентністю; інтеграції лінгвістичної (мовленнєвої) та методичної підготовки.

Цілком підтримуємо авторку в її прагненні ретельно представити емпіричну частину дослідження, яка видається нам досить об'ємною й цілком логічною. Імпонує детально розроблений і вдало проведений педагогічний експеримент, зокрема формувальний етап, у межах якого логічно простежується зв'язок теоретичних ідей зі способами їх практичної реалізації.

На підставі зазначеного можна констатувати, що всі завдання дослідження автором ретельно проаналізовані, його результати ґрунтовно перевірені достовірними сучасними методами дослідження; висновки представлені у дисертації, свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням.

Структура роботи є логічною й адекватно відображає траєкторію руху теоретико-експериментального дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про широку ерудицію здобувачки, її здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, сміливість, критичність і креативність мислення. Дисертаційна робота оформлена згідно з вимогами ДАК України. Основні положення дисертації знайшли відображення в 43 публікаціях, з них 41 – одноосібна, зокрема: 1 монографія, 23 статті в фахових виданнях, з яких 6 у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, та зарубіжних періодичних виданнях, що відповідає чинним вимогам.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Роботу відрізняє висока культура науково-теоретичного мислення автора, грамотність у побудові й викладі наукового матеріалу.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого містять значне теоретико-методичне і практичне значення для професійної педагогіки, бо залишають за собою добре апробований, експериментально перевірених, потужний інструментарій формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки.

Разом з тим, аналіз дисертаційних матеріалів Кокнової Тетяни Анатоліївни дозволяє висловити деякі побажання і певною мірою дискусійні зауваження.

1. Вбачаємо, що розкриваючи законодавчу базу компетентісно зорієнтованого навчання в процесі фахової підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, автору доцільно було б акцентувати увагу на професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (№ 610 від 21.03.2021 р.).
2. На наш погляд, до методологічних підходів, як підгрунття системи формування лінгвометодичної компетентності в майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки, доцільно додати партисипативний та технологічний підхід.
3. Не повною мірою згодні, що необхідно було розкривати в окремому підрозділі (підрозділ 2.3.) потенціал навчальних дисциплін у контексті формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. Проте, разом з тим, цей потенціал можна було розкрити під час планування змістового компоненту системи формування лінгвометодичної компетентності в майбутніх викладачів іноземних мов.
4. У підрозділі 2.3. зображено сучасний потенціал навчальних дисциплін у контексті формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. На наш погляд, у тексті роботи акцент

зміщено на формування лінгвометодичної компетентності під час аудиторних форм роботи. Такий підхід, на жаль, не дозволив у повному обсязі проаналізувати чинні перспективні напрямки формування лінгвометодичної компетентності у позанавчальній діяльності.

5. Відомо, що важливою ознакою педагогічної системи є спрямованість на кінцевий результат. На нашу думку, в систему формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов дослідниці слід було включити результативний компонент.

6. Технологічний супровід, який представлено єдністю збагачених традиційних форм, методів і технологій, що орієнтовані на формування лінгвометодичної компетентності в майбутніх викладачів іноземних мов, на нашу думку, є надзвичайно широким. Тому виникає питання про реальні можливості його повного використання у процесі фахової підготовки, зокрема в умовах дистанційного навчання.

7. Вбачаємо невдалим виокремлення професійно-діяльнісного критерію лінгвометодичної компетентності (рівень сформованості професійно-педагогічних знань викладача іноземної мови та їх діяльнісне застосування під час вирішення лінгвометодичних завдань – обсяг професійно-педагогічних знань, здатність до професійно-педагогічної діяльності, розвинені комунікативні вміння). Вважаємо, що більш доцільно було б окремо дослідити рівень сформованості професійно-педагогічних знань викладача та розвитку комунікативних умінь, обравши для цього два окремі критерії.

8. Для моніторингу рівня сформованості лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки представлено особистісно-мотиваційний критерій, який стосується ступеня усвідомлення потреби в оволодінні лінгвометодичною компетентністю та необхідності її розвитку впродовж майбутньої професійної діяльності – наявність внутрішньої мотивації до професійної діяльності та самореалізації в ній; ціннісні орієнтації, потреба викладача

іноземної мови в досягненні успіху. Ми поділяємо позицію автора, проте, у представленому перебігу формувального етапу експерименту, на наш погляд, формуванню зазначеного критерію приділено недостатньо уваги.

9. У тексті дисертації (підрозділ 4.3., стор. 407 – 453) представлено аналіз динаміки сформованості лінгвометодичної компетентності в майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки. Однак, у тексті автореферату це питання майже не відображено.

10. До переваг роботи можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в тому, що авторкою удосконалено технологічний супровід фахової професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, що складається з традиційних та інноваційних форм, методів, засобів та технологій, зокрема «Візуалізований лінгвометодичний тезаурус», «Сходишки лінгвометодичного становлення», «Стратегія особистого та лінгвометодичного самовдосконалення», «Лінгвометодичне портфоліо»; зміст та типологію завдань до практичних занять, самостійної та науково-дослідної роботи, педагогічної практики тощо. Проте, нажаль практичні здобутки дисертантки не представлено ні в роботі, ні в авторефераті.

Водночас зазначені зауваження та побажання в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

ВИСНОВОК

Детальний аналіз змісту дисертації, автореферату і публікацій здобувачки дає усі підстави вважати дисертацію «Теорія і практика формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки» самостійним завершеним науковим дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, які мають наукову новизну, теоретичну й практичну значущість, є важливими для педагогічної науки.

Отже, правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертація виконана згідно чинних вимог ДАК МОН України до докторських дисертацій, відповідає профілю спеціалізованої вченої ради, відповідає

вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., №943 від 20.11.2019 р. та № 607 від 15.07.2020 р.), що дає підстави для присудження **Кокновій Тетяні Анатоліївні** наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інноваційних
технологій з педагогіки, психології та
соціальної роботи
ВНЗ «Університет імені Альфреда
Нобеля»

[Handwritten signature]
Н. П. Волкова

Підпис
д. пед. н., проф. Волкової Н.П.
ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»
доктор педагогічних наук, професор

[Handwritten signature]
С.П. Кожушко

